

TRI GENERACIJE BEOGRADSKIH GRADITELJA

(Odnos prema nasledju)

Aleksandar Deroko
Bogdan Bogdanović
grupa »MEČ«:
Mustafa Musić
Slobodan Maldini
Stevan Žutić

rano buđenje novog renesansnog duha je sažeto u jednom oduševljenom uskliku slikara Paola Uccella »Kako je slatka perspektiva«. (prema S. Giedionu)

Nedavno u Beogradu, tokom svog izlaganja u Salonu Muzeja savremene umetnosti, Boris Podreka je izjavio: »trenutno me najviše zaokuplja linija horizonta...«.

Nedvosmisleno, sa ovim primerom, »fragmentom celine«, vidimo kako renesansna božanska perspektiva, u ovom vremenu, zadobija metafizičku metaforu horizonta, daljine, granice, spoja neba i zemlje... što nas upućuje na primarnu potrebu arhitekta ka vraćanju značenjima arhitekture, njenom »višem smislu«, jedinstvenoj sublimaciji »sve vremena« u jednom ljudskom sada, između prošlosti i budućnosti...

Nije nimalo lak zadatak otkrivati slojeve duhovne arheologije generacijske trijade proteklih decenija, sada i ovde, povezane jednim zajedničkim motivom preispitivanja i iskazivanja svog odnosa prema nasleđu: Aleksandra Deroka, Bogdana Bogdanovića i grupe MEČ (Mustafe Musića, Slobodana Maldinija i Stevana Žutića).

Na prvi pogled veza je paradoksalna, izazovna, pa ipak, ne možemo a da ne otkrijemo neku u osnovi savršenu logiku, šta više njenu nužnost. Ona nema formalnu sličnost, ali se pojavljuje kao fenomen dodirnih tačaka koje ne označavaju strogu liniju kontinuiteta, koliko reference iskaza individualnih shvatanja i tumačenja problema nasleđa, kao opšte kategorije arhitekture, koja je od uvek u različitim vremenima proživljavala i najrazličitija viđenja.

Pitanja daleke ili bliske prošlosti kroz istoriju, doticala su svaku arhitekturu, međutim, njihova važnost se otkrivala tek sa onim suštinskim razlozima kada i kako joj se pristupalo, posebno, ako je trebala da se indentifikuje sa pojmovima geografije »mesta«, nacionalnog porekla, kulturnog zaleđa, konteksta, ili da odslika autentičnu inspiraciju i originalnost izraza... a tada, otkrivamo da mirisi istoka oporije mirišu od prefinjenih parfema zapada...

Pred specifičnim zahtevima arhitekture osamdesetih godina, odgovor bi bio složen, ali ne možemo reći da se i ova grupa autora sastala da bi dala željene odgovore na sve »kako«, »šta« i »zašto«...

Ma koliko da nam je jasno da se ovde radi o individualnim profilima, njih iznenađujuće povezuje jedna slična osobina — status arhitekta između graditeljstva i mišljenja o arhitekturi, jedna krajnje savremena kategorija ponašanja.

Naime niti Deroko ranije, ni Bogdanović kasnije, nisu se bavili građenjem, oni su proučavali arhitekturu, i što za jedne u životu postaje profesionalno opredelenje, za druge danas mlade, postaje stav, model lične egzistencije

»Kao arhitekta, ja se nisam bavio projektovanjem već pretežno estetskom stranom arhitekture, i to najpre srednjevekovne, a zatim tzv. narodne, tj. arhitekture starih varoških i seoskih kuća«, govori o sebi Deroko. Nasuprot, mladi Bogdanović saživljen sa traktatima majstora arhitekture sanja san veličanstvene zgrade arhitekture, i u hodu kroz vreme, tu i tamo, kao humke sećanja zadobijaju svoj realitet parcijalni segmenti toga sna...

Arhitekta grupe MEČ u to stanje »između« ulaze sa svešću »ne predati se«, i više, svesni njegovog metaforičkog značenja, oni traže mogućnost prelaska između stanja stvari i privida, ka jeziku čiste arhitekture.

Sukcesivnost priče prema nasleđu razotkriva tri različita pristupa, koja danas stavljena jedna kraj drugih, ukazuju na dominantne misaone tačke u različitim vremenskim epohama.

Kod Aleksandra Deroka prevladava istorijsko mišljenje, okrenuto prema izvorima i narodnoj tradiciji u beleženju osnovnih formalnih atributa, mada sa jasnim pozicijama prema tekovinama savremenosti, što i lično iznosi »ne delim mišljenje onih koji smatraju da je direktno produženje srednjevekovne umetnosti i prošlih shvatanja moguće. Savremena arhitektura ne može biti direktan nastavak srednjevekovne«. Drugo, kao izrazito mitsko i arhitektonsko mišljenje, nalazimo kod Bogdana Bogdanovića, prema kome bi nasleđe moglo biti opšte kulturno poreklo, na žalost, zapostavljeni »dijalog arhitekture« iz onih »srećnih arhitektonskih razdoblja u kojima su i bez paralingvističkih kurseva neimari umeli da se razgovaraju sa svojim zamišljenim ili svojim stvarnim građevinama«.

Treći stav, koji predstavljaju pripadnici grupe MEČ, karakteriše mentalni proces transpozicije opšteg, intuitivnom i racionalnom formom kojom se određuje specifičan senzibilitet ovog trenutka, pri čemu se nasleđe javlja kao saživljena duhovna pozadina. Oni osećaju neophodnost približavanja opšteg i pojedinačnog, do njihovog sjedinjenja, i korak dalje, otkrivanja i doživljaja pojedinačnog prema »stvarnoj prirodi čoveka«. Što načelno Mustafa Musić beleži »smisao fenomena koji karakterišu sadašnji trenutak arhitekture trebalo bi da bude istinska humanizacija okružja, uspostavljanje takvih odnosa (na relaciji čovek — prostor) koji upućuju na oslobađanje čovekove kreativne ličnosti i pronalaženje njegovog pravog identiteta«.

I na kraju, dodala bih... »Kada čovek poživi malo duže...«, kako bi rekao prof. Deroko, može se doživeti i proživeti još jedno »uzbuđenje« susreta triju generacija, ako otkrijemo lepotu tog vremena, dovoljno je da »čovek bude spreman da se preda tom uzbuđenju«.

Biljana Tomić

Beograd, 1984.